

Maradjunk azonban még egy kicsit a XX. század eleji szociális állapotoknál. Mint említettem, Móricz Zsigmond a század elején sajnálatos állapotokat talált mindkét országjárása idején, főként Szabolcsban. Az uradalmi cselédség és a falvak vízenyős részein nyitott utcákban fészket rakó napszámosok, elszegényedett kisparasztok a család megélhetése érdekében minden szezonális munkát elvállaltak. A földbirtokosok arra törekedtek, hogy a napszámosok és a zsellérsorból felemelkedni képtelen szegénység munkaidejét meghosszabbítsák. Az elszegényedés folyamatát főként az jellemezte, hogy a nagy nélkülözések és a család megélhetése miatt a szegényparasztság előbb az igavonó állatainak, majd a kevéske földjének eladására kényszerült. A szegény nép elvesztett földeit a tehetősebb gazdák olcsón felvásárolták. A nagygazdák a szorgalmuk, igavonó állataik és vagyonuk gyarapodása révén egyébként is jobban áthidalták az adózásból eredő terheket. S az elszegényedő rétegben a „forog a kerék” bibliai elve alapján az egykori ladányi nemesek és örmezői jobbágyok leszármazottak is ott találhatjuk.

A református eklézsia is érzékelte a hatalmas szegénységet, s az 1910-es években „az egyházközség szegényeinek segítésére Szegény Alapot létesített.” Az évi 10 koronás alapnövelés és a mellékletben is látható precíz szabályozás ellenére az elszegényedést nem lehetett megállítani, sőt az I. világháború csak fokozta azt. Sajnos a szegény alapba összegyűlt pénz a háborús infláció és az utána következő tragédiákkal terhes évek miatt elértéktelenedett.

A szegények közül a legolcsóbb és legkiszolgáltatottabb rétegből éppen a birtokok elaprózódása, a hihetetlen elszegényedés nyomán a felemelkedés vágya indított sokakat már az 1900-as évek elején Őrladányból és Őrmezőből is az Újvilág, Amerika partjai felé, amennyiben a hajóútra való költségeket elő tudták teremteni. S hiába volt a ladányi körjegyzőség tiltó felhívása, az adatközlők szerint Uzonyi István, Uzonyi Károly, Barta András, Szuhay József, Pilcsák Mihály, Veréb Sándor, Rakoncza Imre, Kurucz Sándor, Molnár Mihály, Szilágyi Sándor, Király József és mások nekivágtak a hatalmas „Óperenciás” tengernek, az Atlanti Óceánnak, hogy Amerika (USA) és Kanada bányáiban, kohászati üzemekben spórolják össze a házra, földre való centeket, dollárokat. Az volt ugyanis a tervük, mint minden kivándorlónak - a kalandvágyók kivételével -, hogy hazajönnék, birtokot vesznek és gazdálkodnak a saját földjükön. Az első világháború azonban közbeszólt, s az itthoni gőgös szilvafákat, alázatos almafákat, a ladányi, örmezői, endesi homokon is húséggel megkapaszkodó jegenyéket, akácokat feledni kényszerültek.⁷³

